

VILLENEUVE'ÜN *DUNE: PART 1* (2021) FİLMİNDE KAHRAMANIN KARANLIK YÜZÜ

HERO'S DARK FACE IN VILLENEUVE'S *DUNE: PART 1* (2021)

Zafer ÖZBAŞ

Doktora Öğrencisi, İstanbul Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Radyo, Televizyon ve Sinema
Anabilim Dalı, İstanbul, Türkiye. E-posta: zafer.ozbas@istanbul.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0001-6385-9515

Abstract

Heroes, one of the most important building blocks of storytelling, have existed since ancient times and have been in variable relationships with society. These relationships, which change in every age, have paved the way for questioning and learning who the hero is and what heroism is. Since the literature on heroic narratives has a wide interdisciplinary field of study, it is possible to reduce the field of study to fictional heroic narratives. In this field, heroic narratives, which are often analysed in psychological and cultural contexts, form a coherent literature by offering similar formulas. In this field, it is a theoretical field of study that often deals with the positive aspects of the hero and ignores the dark, undesirable aspects. In this study, the protagonist in the film *Dune: Part One* (2021), directed and co-written by Denis Villeneuve, the protagonist of the film Paul Atreides was tried to be understood in which situations the protagonist moves to the dark side by referring to the fictional hero narrative literature. The journey of Paul Atreides, the protagonist of the film, parallel to the archetypal hero was determined and at which points he started to turn into a dark hero was examined by interpretive content analysis. Paul's story feeds on traditional heroic myths, but questions these myths. With this questioning, patterns belonging to dark heroic narratives were tried to be revealed.

Keywords: *Dune: Part 1*, Denis Villeneuve, Hero narratives, Fictional heroes, Dark heroism

Özet

Hikaye anlatıcılığının en önemli yapı taşlarından biri olan kahramanlar, eski zamanlardan itibaren var olmuş ve toplum ile değişken ilişkiler içerisinde olmuştur. Her çağda değişen bu ilişkiler kahramanın kim olduğu ve kahramanlığın ne olduğunu sorgulamaya ve öğrenmeye zemin hazırlamıştır. Kahraman anlatıları literatürü disiplinler arası geniş bir çalışma alanına sahip olduğu için çalışma alanını kurgusal kahramanlık anlatılarına indirgemek mümkündür. Bu alanda çokça psikolojik ve kültürel bağlamda ele alınan kahraman anlatıları benzer formüller sunarak tutarlı bir alan yazını oluşturmaktadır. Bu alanda kahramanı sıkça olumlu yönleri ile ele almak ve karanlık, istenmeyen yönlerini görmezden gelmek göze çarpan teorik bir çalışma alanıdır. Bu araştırmada, Frank Herbert'in *Dune* serisi kitaplarından uyarlanan ve Denis Villeneuve'ün yönetmenliğini ve ortak senaryo yazarlığını üstlendiği *Dune: Part One* (2021) filmindeki baş kahraman Paul Atreides, kurgusal kahraman anlatı yazınına başvurularak hangi durumlarda kahramanın karanlık tarafına ilerlediği anlaşılmaya çalışılmıştır. Filmin baş kahramanı Paul Atreides'in arketipik kahramana paralel yolculuğu tespit edilmiş ve hangi noktalarda karanlık kahramana dönüşmeye başladığı yorumlayıcı içerik analizi ile ele alınarak incelenmiştir. Paul'un hikâyesi, geleneksel kahramanlık mitoslarından beslenmekle birlikte, bu mitosları sorgular. Bu sorgulama ile karanlık kahramanlık anlatılarına ait örüntüler ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: *Dune: Part 1*, Denis Villeneuve, Kahraman anlatıları, Kurgusal kahraman, Karanlık kahramanlık.

Giriş

Kahramanlar, hikaye anlatıcılığının en önemli yapı taşlarından biri olarak, insanlık tarihi boyunca varlıklarını sürdürmüş ve zaman içerisinde farklı aşamalardan geçmiştir. Günümüzde popüler kültürün bir parçası olarak gözükseler de anlatıların derin yapısında her zaman önemli bir yere sahiptirler. Bu bağlamda kahraman kavramı, ilk çağlardan günümüze kadar sürekli değişim ve yenilenme geçiren, yaşayan bir kavram gibidir. Kahraman anlatıları dağınık ve

disiplinler arası geniş bir literatüre sahiptir. Ancak bu çalışma özelinde literatürü kurgusal kahramanlık anlatıları özeline daraltmak mümkündür. Bu alanda kahraman, büyük oranda psikoloji ve kültür ekseninde ele alınmış ve çalışılmıştır. Çalışma alanının çokça görmezden geldiği kahramanın düşünülmeyen ve karanlık tarafını incelemek, ele alınacak film örneklemini yorumlamada ve bu çalışma alanına katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Dune: Part 1 (2021) filmi, görünürde Paul Atreides'in bir kahraman olarak yükselişini anlatırken, onun bir tirana dönüşme potansiyelini başarılı bir şekilde işlemektedir. Film, kahramanlık mitosunu yücelten bir hikâyeye değil, aksine bu mitosunu eleştiren bir anlatıdır. Paul'un hikâyesi, gücün cazibesi ve bunun getirdiği sorumluluk arasındaki ince dengeyi sorgulamaktadır. Onun karanlık bir kahramana dönüşmesi, yalnızca kendi içsel çatışmalarından değil, aynı zamanda onu çevreleyen toplumların, kültürlerin ve güç yapılarınınca şekillendirilmesinden kaynaklanmaktadır. Paul'un nihai karanlık kahramana dönüşümünün, muhtemel devam filmlerinde derinleşerek ilerleyeceği göstergelerini okumak mümkündür. Bu bağlamda, *Dune: Part 1* (2021), kahramanlık hikâyesinin karanlık yüzüne odaklanarak, izleyiciyi geleneksel kurtarıcı anlatılarını sorgulamaya davet etmektedir.

Bu çalışmada, Denis Villeneuve'un *Dune: Part 1* (2021) filmi, kurgusal kahraman anlatı yazınına başvurularak yorumlayıcı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yorumlayıcı içerik analizi, söz konusu mesajın kaynağı ve alıcısı ile içeriğin mevcut iletileri kanıt olarak kullanılarak çıkarımların betimlendiği yöntemdir (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021: 213). Araştırmanın örneklemini olan filmlerde yer alan açık ve örtük iletiler araştırma nesnesi olarak kabul edilmiş ve baş karakter ve baş karakter hakkındaki diyaloglar ile sınırlandırılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında kahraman anlatıları çerçevesi sunulmuş ve kurgusal kahramanın özelliklerinin ortaya çıkarılabilmesi amaçlanmıştır. Bunun için kurgusal kahramanın anlatıları literatürü incelenmiştir. Daha sonra kahraman literatüründe çokça görmezden gelinen kahramanın karanlık yüzüne odaklanılmıştır.

Araştırmanın literatür kısmında önce Frisk'in "*Kahramanı Kahraman Yapan Nedir? Kahramanlığın Sosyal İnşasını Kuramsallaştırmak*" (What Makes a Hero? Theorising the Social Structuring of Heroism) (2019) isimli çalışması referans alınarak kahramanlık anlatıları çerçevesi sunulacaktır. Daha sonra kurgusal kahraman anlatılarına daraltılan çalışma alanı, kahraman anlatıları literatüründe genellikle görmezden gelinen kahramanın karanlık yüzüne odaklanacaktır.

1. Kurgusal Kahraman Hikayeleri

Kahramanlık kavramı çoğumuz için tanıdık bir fikirdir. Bir kahraman gördüğümüzde onu tanıdığımızı düşünürüz, ancak kahramanlığın tam olarak ne olduğunu tanımlamak her

zaman kolay değildir. Peki, kahramanlık dediğimiz şeyin zaman içinde değişmeyen belirli özellikleri var mıdır? Bazı evrensel ve zamansız kahramanlık nitelikleri bulunsa da tarihte kahramanlık anlayışı, toplumların değerlerine ve zamanın koşullarına göre şekillenmiş ve farklılık göstermiştir. Kahramanlar, anlatı geleneğinin en önemli yapı taşlarından biri olarak, insanlık tarihinin başlangıcından bu yana varlıklarını sürdürmüş ve zamanla farklı evrelerden geçmiştir. Günümüzde popüler kültürün bir parçası olarak öne çıksalar da anlatıların derin yapısında her zaman özel bir yere sahiptirler. Bu bağlamda kahraman kavramı, antik çağlardan günümüze kadar sürekli dönüşüm ve yenilenme geçiren, yaşayan bir olgu gibidir.

Anlatı bir hikâye ise, kahraman bu hikâyenin merkezinde yer alır. Kahraman, sıradan yaşamından koparak bilinmeyen ve tehlikelerle dolu bir dünyaya adım atar, burada büyük sınavlardan geçer ve sonunda değişmiş, dönüşmüş bir birey olarak geri döner (Tecimer, 2005: 124). Sinema, sözlü ya da yazılı tüm anlatılar, karakterlerin sürekli bir hareket ve dönüşüm içinde olduğu bir yapıya sahiptir. Karakterler, hikâye boyunca düşünür, karar alır ve bu doğrultuda harekete geçerler. Her bir karakterin eylemleri anlatının önemli bir parçasını oluşturur. Ancak anlatının asıl odak noktası, her zaman kahramanın etrafında şekillenir. (Stevick, 1988: 144-145). Anlatılan hikâye, aslında kahramanın yolculuğunun bir ürünüdür. Kültürel farklılıklar kahramanın özelliklerini belirli ölçülerde değiştirebilir, ancak kahraman her zaman hikâyeyi bir arada tutan temel unsur olarak öne çıkmaktadır.

Ancak, Kristian Frisk (2019) “*Kahramanı Kahraman Yapan Nedir? Kahramanlığın Sosyal İnşasını Kuramsallaştırmak*” adlı makalesinde, kahramanlık üzerine yapılandırılmış ve bilinçli bir araştırma geleneği bulunmadığını belirtmektedir. Kahramanlıkla ilgilenen araştırmacılar, farklı disiplinleri, toplumları ve konu alanlarını kapsayan dağınık bir literatürle karşılaşmaktadır. Bu literatür incelendiğinde, kahramanlık kavramının kesin bir tanımı üzerinde genel bir uzlaşmaya varılmadığı net bir şekilde görülmektedir.

Frisk, kahramanlık literatürünü düzenlemeye yönelik bir çerçeve sunmaktadır.

Tablo 1: Analitik odak ve kavramsal yaklaşıma göre bölünmüş ideal tipolojik kahraman çalışmaları alanı.		
Analitik odak / kavramsal yaklaşım	Özel	Kapsamlı

Bireysel	<p>1. Büyük Adamlar</p> <p><i>Çalışma Amacı</i> Tarihteki önemli kişilerin yaşamları ve özellikleri</p> <p><i>Teori</i> Kahramana tapmanın itaatkâr boyutu (Carlyle); kahramanın karizmasının devrimci ama geçici gücü (Weber); büyük adamların gelişimi için sosyal önkoşul (Spencer, Elias, Bourdieu); kahramana tapmanın sembolik ve bağdaştırıcı boyutları (Cooley)</p>	<p>3. Kahramanlık Eylemleri</p> <p><i>Çalışma Amacı</i> Bazı insanların neden kahramanca davrandığını belirleyen faktörler</p> <p><i>Teori</i> Kahramanların ortak kişilik özellikleri (Midlarsky, Jones ve Corley); motivasyonel açıklamalar (Oliner); kahramanlığın sıradanlığı (Zimbardo); sosyalleşme ve duygusal kültürün önemi (Lois), roller (Blake ve Butler), grup uyumu (King) ve sosyal sermaye (Glazer ve Glazer)</p>
Yapısal	<p>2. Kahraman Hikayeleri</p> <p><i>Çalışma Amacı</i> Mitoloji ve kurguda anlatı yapıları</p> <p><i>Teori</i> Kahraman hikayelerinin kültürler arası ortak özellikleri (Rank, Raglan, Campbell); tarihsel olarak belirli çatışmaların ifadesi olarak kahraman figürlerinin gelişimi (Friedsam, Giraud, Ziolkowski)</p>	<p>4. Kahraman kurumları</p> <p><i>Çalışma Amacı</i> Kahraman sistemlerinin işlevi ve kahramanlığın sosyal inşası</p> <p><i>Teori</i> Kahraman tiplerinin ahlaki grameri (Klapp); kültürel kahraman sistemlerinin varoluşsal işlevi (Becker); kahramanlık statüsünün değişim ekonomisi (Goode); kahramanlığın, kolektif kimliğin ve gücün karşılıklı oluşumu (Featherstone, Giesen, Hobsbawm, Schwartz)</p>

Bu çalışmada, kahramanlarla ilgili literatür dört temel kategoriye ayrılmaktadır: büyük kişiliklerin incelenmesi, kurgusal kahraman hikayeleri, kahramanca eylemler ve kahramanlık kurumu. Büyük kişiler ve kahramanca eylemler, kahramanlığın bireysel boyutlarına odaklanırken, kurgusal kahraman hikayeleri ve kahramanlık kurumları, kahramanlığın yapısal boyutlarına dikkat çekmektedir (Frisk, 2019: 87-89). Frisk'in kategorilendirmelerinden yola çıkarak, literatürü ve bu çalışmanın odak noktasını kurgusal kahraman hikayelerine ve dolayısıyla kahramanlığın yapısal boyutlarına daraltmak mümkün olacaktır.

Kurgusal kahraman hikayelerinin incelenmesi genel olarak söylemlerin iç ve dış yapılarına odaklanmaktadır. Kurgusal kahraman hikâyelerinin incelenmesi, kahramanlık

kuramları ve araştırmaları arasında baskın bir alandır. Edelstein'a (1996: 31) göre kahraman denildiğinde neden devler ya da geçmişin yarı-tanrı figürlerinin akla geldiği bunun kanıtı niteliğindedir. Thomas Carlyle'in 'insanlığın başardıklarını birkaç kahraman adamın gerçekleştirdiği' (Carlyle, 2004: 9) varsayımının aksine, kahraman hikayelerinin incelenmesi kahraman figürünün insanın bir yaratımı olduğunu ortaya koymaktadır.

Kurgusal kahraman hikayelerinin ilk çalışmaları, kahramanı tarihsel bir figür olarak değil, anlatsal bir fenomen olarak ele alan Rank (1914), Campbell (2013) ve Raglan'ın (1949) bu alana yön veren çalışmalarında bulunmaktadır. Bu alışmalar folklorun tipik yapılarına, mitlere ve kahramanlarla ilgili dini metinlere kültürler arası karşılaştırmalar yoluyla dikkat çekerek, kahramanlığın kültürel boyutuna dair yeni bir kapı açmıştır (Frisk, 2019: 92). Kültürlerarası kahraman anlatıları denildiğinde elbette Propp, Hook ve Vogler'in benzer çalışmalarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Araştırmalarını kahraman, mitoloji ve psikanaliz ile bütünleştiren Otto Rank'a göre, kahramanın her zaman yalnızca 'kolektif bir ego' olarak yorumlanması gerekmektedir. Buradaki kolektif ego, Rank'ın Freud'a vurgusu ile toplumun, insanın doğuştan gelen enstest arzu ve dürtülerini bastırmasını, artan öz-farkındalığı ve saldırganlığı ifade etmektedir (Rank, 1914: 68-71). Psikoloji temelli kahraman anlatıları görüşlerinde Freud'cu yaklaşımın yanı sıra Jung'cu yaklaşımda diğer bir ayrımı oluşturmaktadır. Birçok kültürlerarası kahraman anlatıları yaklaşımı Jung'cu arketipik modeli temel almaktadır.

Benzer biçimde Campbell (2013) kahraman hikayelerinin temelde ayrılma, başlama ve geri dönüş olmak üzere üç aşamada organize edildiğini belirtmektedir. Jung'un kolektif bilinçdışına atıfta bulunarak kahramanlığın 'monomit'ik kökenini ve işlevini kavramsallaştırmaktadır. Kahramanın içsel yolculuğunun aynı zamanda dışsal bir macerayla eşleştiğini belirtir (Campbell, 2013: 16-47). Her kahraman olağan dünyadan doğaüstü gariplikler diyarına hareket eder, orada masalsı güçlerle karşılaşır ve hepsini alt ederek kesin bir zafer kazanır. Bu zafer sayesinde kahraman kendi türü üzerinde bir üstünlük sağlayacak bir güçle geri döner. Kahramanın görevi insanların arasına dönmek ve yenilenmiş hayattan aldığı dersleri insanlara aktarmaktır. Campbell'ın kahraman yaklaşımını özetle, tarihsel sınırlamaları aşarak toplumun yeni düzenine öncülük eden kişi olarak tanımlamak mümkün olacaktır.

Kahramanın kültürlerarası benzerlikleri üzerine yazan bir başka kuramcı olan Lord Raglan da (1949) kahraman öykülerinde üçlü bir yapı betimlemektedir. Ancak Campbell'dan farklı olarak Raglan'ın odağında, kahramanın doğumu, tahta çıkışı ve ölümü üzerine eski kralların başlıca dönüm noktaları ile vardır. Kahraman hikayeleri, temel bir parçasını oluşturdukları drama ile kahramanlar, krallar ve tanrılar arasında hiçbir ayrım

bulunmamaktadır. (Raglan, 1949: 281-284). Raglan'ın hipotezi, Rank ve Campbell'ın büyük ölçüde görmezden geldikleri önemli bir nokta olan, kahraman hikayeleri ve toplumun örgütlenmesi arasındaki ilişkiyi ortaya çıkartmaktadır. Kurgusal ve popüler kültürdeki kahramanların incelenmesi, bu bağlantı hakkında düşünmeyi gerektirmektedir.

Friedsam'a göre kurgusal anlatılara veya spor dünyasındaki kahraman hikayelerinin anlatılmasını araştırmaya başlamadan önce araştırmacılar çoğunlukla kahraman anlatılarında kahraman hikayelerinin sosyal yapılanmasına yönelik çalışmışlardır (Friedsam, 1954: 272). 1940'larda Amerikan edebiyatında bürokratların kahramanlar olarak ortaya çıkmasının önceki normlardan ayrıldığını gözlemlenmiştir. Çünkü bu yeni kahraman türü pratik gereksinimler ile ideal fikirler arasında çatışmaktadır.

Benzer biçimde Giraud geç dönem romantik romanın 'kahraman olmayan kahramanı' nı bir şekilde burjuva toplumunun gelişimi ile paralel olarak ele almaktadır (Giraud, 1957: 185). Ona göre bu kahraman, kahraman olamayacak kadar burjuva, burjuva olamayacak kadar yalnız ve hassas, modern toplum ile uyumsuzluk içerisinde.

Ziolkowski ise geriye giderek Virgil'in *Aeneid*'i kadar eski zamanlardaki kahramanlar tarafından ifade edilen bir çekingenliğin, büyüyen kültürel krizlere tanıklık ettiğini savunmaktadır. Ona göre klasik kahramanların kendi kültürlerinin inançlarını cisimleştirdiği yerde, 'kararsız kahraman' bir taklitçi (epigone) ve çok geç doğmuş bir adamdır (Ziolkowski, 2004: 5). Kahraman, karşıt inanç ve değer sistemleri arasında parçalanmış ve kendisinden önce yaşamış kahramanları karakterize eden 'düşüncesiz eylemi' yapamaz hale gelen bir kişiye dönüşmektedir.

Frye (1971) ise kurgusal kahramanı beş farklı tipte açıklamaktadır: İlahi kökene sahip olan insan-üstü varlıklar, olağanüstü eylemler gerçekleştirebilen insan, üstün özelliği olmayıp liderlik edebilen insan, sıradan insan, sıradanın altındaki insanın kahraman olarak ironik sunumu (Frye, 1971: 33-34). Frye da Friedsam ve Giraud'a benzer biçimde modern dönemde kurgusal kahramanın, zamanla son kategori olan sıradanın altındaki insanın kahraman olarak ironik sunumuna doğru eğilim gösterdiğini belirtmektedir.

Kurgu ve popüler kültürdeki kahramanların incelenmesi, kahraman anlatılarının birey ve sosyal yapılar arasındaki tarihsel olarak belirli karşılaşmalarla nasıl bağlantılı olduğunu göstermektedir. Bunun yanı sıra kahramanın bir tür mitolojik varlık veya eşsiz yetenek, karizma ve irade sahibi bir kişi olarak kavranmasının zamanla yerini daha az dışlayıcı bir kahraman anlatıları yaklaşımına bıraktığı anlaşılmaktadır.

2. Anti- Kahraman ve Karanlık Kahramanlık

Kahraman anlatısı literatüründe kavramsal yaklaşımdaki farklılıklar açıkça görülmektedir. Best'in önerdiği üzere kahramanlık araştırmalarının yazın alanında, 'ne tür niteliklerin kahramanlık olarak kabul edilmesi gerektiği' konusunda bazı anlaşmazlıklar teorik bir boşluğa işaret etmektedir (Best, 2011: 93). Bu noktada, Frisk kahraman çalışmaları literatüründe sorunlu gördüğü üç ortak sorunlu alan önermektedir. Kahramanlığın altında yatan erillik, modernleşmeyle birlikte kahramanların yok olduğu varsayımı ve kahramanın karanlık tarafının genel olarak ihmal edilmesi. Bu çalışmanın konusu olan karanlık kahramanlık terimini sağlam bir temelde açıklamak için öncelikle kahramanlık olgusunun yazılı tarihinden ve bununla birlikte gelişen ve değişen "anti-kahramanlık" teriminden bahsetmek gerekmektedir.

Antik çağlardan günümüze kadar kahraman ve kahramanlık kavramları hep var olmuştur ve kahraman ve kahramanlık anlatıları Antik Yunan döneminden gelmektedir (Bowra, 1952: 2). Aristoteles *Poetika* adlı eserinde, kahramanları "sıradan insanlardan daha iyi" olarak tanımlamıştır (Aristoteles, 2005: 15). Dolayısı ile kurgusal kahraman anlatıları geleneği de Aristoteles'ten gelen yapısalcı anlatı çalışmaları alanında temellenmektedir. Bu gelenek ile kahraman, bir anlatıdaki ana karakter anlamına gelen 'protagonist'e alternatif olarak da kullanılmaktadır. Bu kullanım, niteliksel veya tanımlayıcı bir anlamdan ziyade teknik bir anlamdadır. Anti-kahramanı düşünürken bu teknik tanımlamaya atlamadan ele almak önemli olacaktır.

Anti-kahraman keşfedilmesi zor, muğlak ve çelişkili bir terimdir ve bu nedenle birçok olası yorumu beraberinde getiren bir kavramdır. Bunun nedeni sadece terimin kafa karıştırıcı doğası değil; aynı zamanda sürekli değişen bir başka terimin, yani anti-kahramanın türediği kahramanın algılanışına da bağlanabilir. Anti-kahraman algısı, kahraman ya da kahramanlıktaki başkalaşıma uygun olarak değişir ve terim çoklu anlamlar ve çağrışımlar kazanmaktadır. Kahraman gibi anti-kahraman da kahramanca olmayan ancak protagonist olabilen karmaşık bir nosyona sahiptir. Quinn'e göre anti-kahraman, "bir anlatıda genellikle 'kahraman' olarak kabul edilenlerin tam tersi nitelikler sergileyen ana karakterdir" (Quinn, 2006: 28-29). Birçok görüşe göre, eğer kahraman geleneksel kahramanlık özelliklerine uymuyorsa, o zaman anti-kahraman olarak adlandırılır. Bir ifade olarak anti kahramanın bilinen ilk kullanım tarihi birçok kaynaktan Sir Richard Steele'in 1714 tarihindeki *The Lover* eseri gösterilmektedir.

M. H. Abrams anti-kahramanı "modern anlatıda ciddi bir eserin geleneksel başkarakteri ya da kahramanı ile ilişkilendirdiğimizden büyük ölçüde farklı olan baş kişi" olarak tanımlamaktadır. Büyüklük, saygınlık, güç ya da kahramanlık sergilemek yerine, anti-kahraman küçük, rezil, pasif, etkisiz ya da sahtekârdır. Ona göre kahramanca olmayan bir başkarakterin

kullanımı on altıncı yüzyılın pikaresk kurgusuna ve “pikaresk kahramanı”na kadar uzanmaktadır (Abrams, 1999: 11). J. A. Cuddon, anlatı tarihinin asil niteliklere ve erdemli özelliklere sahip kurgusal kahramanlarla dolu olduğunu belirtmektedir. Ancak anti-kahraman genellikle başarısızlık yeteneği verilen kişidir (Cuddon, 1998: 43). Bir anti-kahraman yüksek ahlaki standartlara sahip olmayabilir ve mitoloji veya efsanelerin geleneksel ana karakterinden farklı olarak ahlaksız olabilir. Çoğu zaman cesaretsiz ve korkaktır. Sonunda bir kurtarıcı ya da lider olarak onurlandırılmamaktadırlar. Sözde cesur eylemleriyle bir savaş madalyası almaya çalışabilir, ancak aslında bunu hak etmez ya da bunu başaramazlar (Quinn, 2006: 28-29). Anti-kahraman çoğu zaman bir korkak, zayıf, beceriksiz ya da sadece şanssızdır.

Ancak kahramanlık kavramının giderek genişlemesi, bir bakış açısından diğerine geçişi göstermemektedir. Kahramanlık çalışmaları alanında, kahraman hikayeleri üzerine yazımlar daha az kahraman olan kahramanlara artan bir ilgiyi göstermektedir. Belki de daha görünür bir şekilde, İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde başlayan kahramanlık eylemleri ve kahraman kurumları yeni kahramanlık anlatıları çalışmalarının kademeli olarak ortaya çıkmasına olanak tanımıştır. Araştırmacılar genellikle kahramanlığı olumlu ya da toplum yanlısı bir olgu olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Ancak Giesen’in ‘kahramanın çılgınlığı’ olarak tanımlandığı yani kahramanın karanlık tarafı ve kahramana tapınmanın yıkıcı tarafı çoğunlukla göz ardı edilmektedir (Giesen, 2004: 18). Giesen’in bahsettiği kahramanın çılgınlığına benzer biçimde ve bu çalışmanın odağına aldığı biçimde, karanlık kahramanlığın ne olduğunu detaylıca ortaya koyan ilk çalışma Alexander Welsh ve Peter L. Thorslev’e aittir.

Welsh (1963), “uygun” ya da “pasif” ve “karanlık” kahramanlar arasında bir ayrım yapar ve bu ayrım kişisel ve kişisel olmayan adalet arasındaki ayrıma karşılık gelmektedir. Uygun ve pasif kahraman (ya da klasik kahraman) yasaya ya da kabul edilmiş ahlaka bağlıdır, karanlık kahraman kendi ahlakıyla övünür ve kendini yasanın dışına yerleştirmektedir. İçsel açıdan bakıldığında, uygun kahraman akla ve sağduyuya boyun eğer, karanlık kahraman ise duygu ve tutkuyla hareket etmektedir (Welsh, 1992, s. 45-46). Klasik ve karanlık kahramanlar arasındaki temel ayrım noktalarından biri, anlatı içerisinde klasik kahramanın öldürmemesi, karanlık kahramanın öldürmesidir. Klasik kahramanlar, okuyucuları veya izleyicileri beklese bile öldürmezler (a.g.e.: 150). Ona göre bu öldürme gereksinimi nedeniyle karanlık kahramanlar, klasik kahramanlarla kötü adamlar arasında bir yer işgal etmektedir.

Welsh’e göre karanlık kahraman tipi Romantikler tarafından icat edilmiş ve on dokuzuncu yüzyılda yaygın bir figür haline gelmiştir. Bununla birlikte, karanlık kahraman kötü adam sayılmaz çünkü “ne kadar şiddetli ve hatalı olsa da derin duygularla hareket eder ve niyetleri ‘iyidir’” (a.g.e.: 41). Peter L. Thorslev (1962), karanlık kahramanın tarihini Goethe ve

Schiller'in on sekizinci yüzyıl eserlerinden Walter Scott ve Lord Byron'a ve Bronte Kardeşler'in eserlerindeki Rochester ve Heathcliff gibi on dokuzuncu yüzyıl ortası roman karakterlerine kadar izlemektedir. Karanlık kahramanlar bencil, aceleci ve saldırgandır ve genellikle en az bir büyük suç işlerler.

Bu kavram üzerine güncel çalışmalardan birinde Hirst, karanlık kahramanın özelliklerini şöyle sıralamaktadır; sıklıkla klasik kahraman ile fiziksel işaretlerden kişilik özelliklerine kadar çeşitli özellikleri paylaşabilirler, ancak belirli bir fiziksel, duygusal veya maddi özelliklerle tanımlanmazlar. 'Karanlık kahraman' daha ziyade metindeki işlevi ve rolüyle tanımlanmaktadır (Hirst, 2021: 111). Bu da hem kefarete olan ihtiyacı hem de kefareti keşfetmesiyle ayrılmaz bir şekilde bağlantılıdır. Bundan önce davranışları soğukluk, sertlik, katılık, acımasızlık, yok sayma, duygusal bastırma veya kontrolsüz özgürlükçülükle işaretlenmektedir.

Çoğu zaman Byronic kahramanlar olarak da adlandırılan karanlık kahramanlar aslında bir karakter tipi olarak çağdaş anti-kahramanında öncüsü olarak görülmektedirler. Anti-kahramandan farklı olarak genellikle, bu karakter genç, çekici, tavırlı ve kötü bir üne sahip bir erkektir. Çoğunlukla bir zamanlar diğer karakterler tarafından “iyi” olarak görülmüşlerdir ancak hayat, koşullar veya bir düşman tarafından daha az olumlu bir role zorlanmışlardır (Page-Morrell, 2011: 75-78). Bu karakterler genellikle, görünüşte aşılmaz kabuklarını yaratan bir tür travma geçirmişlerdir. Bazen karanlık kahramanlar da kayıp ruhlardır, yani eski hayatlarına veya toplumlarına asla geri dönemeyebilirler.

Diğer tüm sosyal olgularda olduğu gibi, kahraman figürler tarafından gerçekleştirilen sosyal emek de her açıdan ve çoğu zaman arzu edilen bir durum değildir. Buna en başta askeri kahramanlık örnek olarak gösterilebilmektedir. Kahramana tapınma ve otoriterlik arasındaki ilişkinin araştırılması kahramanın karanlık tarafını açıkça ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda Mosse, Nazi Almanyası'nın militarizminin sadece kişilik kültü aracılığıyla anlamlı hale getirilmediğini belirtmektedir. Aynı zamanda daha geniş kahramanlık söylemlerinin ve özellikle de şehit askerler fikri etrafında “ulusa yeni bir dini duygu derinliği sağlayarak, her zaman mevcut olan azizleri ve şehitleri, ibadet yerlerini ve taklit edilecek bir mirası emrinde tutarak' bu süreçte önemli bir rol oynadığını ileri sürmektedir (Mosse, 1991: 7).

Günümüzün demokratik devletlerinin askerleri tipik olarak barışı koruma görevlileri ve özgürlük savaşçıları olarak temsil edilmektedir. Asker kahraman figürü de askeri şiddete başvurmanın meşrulaştırılmasında baş rol oynamaktadır. Literatürdeki birçok çalışma, kahramanların kutlanmasının grup karşıtlığının ve tanınma isteği için verilen mücadelenin

ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. Bu odağın incelenmesi, kahramanın iki ucu keskin karakterinin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır.

3. Yöntem

Bu araştırmada, Frank Herbert'in *Dune* serisi kitaplarından uyarlanan ve Denis Villeneuve'ün yönetmenliğini ve ortak senaryo yazarlığını üstlendiği *Dune: Part One* (2021) filmindeki baş kahraman Paul Atreides, kurgusal kahraman anlatı yazınına başvurularak yorumlayıcı içerik analizi yöntemiyle incelenmiştir. Yorumlayıcı içerik analizi, söz konusu mesajın kaynağı ve alıcısı ile içeriğin mevcut iletileri kanıt olarak kullanılarak çıkarımların betimlendiği yöntemdir (Erdoğan & Uyan-Semerci, 2021: 213). Araştırmanın örnekleme olan filmlerde yer alan açık ve örtük iletiler araştırma nesnesi olarak kabul edilmiş ve baş karakter ve baş karakter hakkındaki diyaloglar ile sınırlandırılarak yorumlanmıştır. Araştırmanın literatür kısmında kahraman anlatıları çerçevesi sunulmuş ve kurgusal kahramanın özelliklerinin ortaya çıkarılabilmesi amaçlanmıştır. Bunun için kurgusal kahramanın anlatıları literatürü incelenmiştir. Daha sonra kahraman literatüründe çokça görmezden gelinen kahramanın karanlık yüzüne odaklanılmıştır.

4. *Dune: Part 1* (2021) Filminde Kahramanın Karanlık Yüzü

Dune: Part 1 (2021), Frank Herbert'in aynı isimli *Dune* bilimkurgu romanı serisinin ilk kitabına dayanan uyarlama bir filmidir. Hikâye, Atreides Hanedanı'nın genç varisi Paul Atreides'in (Timothée Chalamet) yolculuğunu ve onun etrafında gelişen olayları konu alır. Film, Paul'un kişisel yolculuğuna odaklanırken, hikâyeyi geniş bir evrene yayarak bir sonraki devam filmi olan *Dune: Part 2* (2024) ve muhtemel devam filmleri için zemin hazırlar.

Dune: Part 1 (2021) filmi ilk bakışta, kaderiyle yüzleşmek ve dünyada hak ettiği yeri almak zorunda olan sıra dışı bir gencin kahramanca macera hikayesidir. Onun zorluklarla karşılaşmasını, bilgisinin artmasını ve bir lider olarak olgunlaşmasını izleriz. Onurlu ve sadık, ezilenlerin durumuna sempati duyan ve kendi hedeflerinin peşinden giderken başkalarının hedeflerine ulaşmasına yardım etmeye istekli ama aynı zamanda çoğu geleneksel kahramandan daha karmaşıktır. Eril ve dişil özelliklerin birleşiminde oluşan ve yolculuğunun önemli bir kısmını kendisi üzerinde etkisi büyük olan annesi ile paylaşır. İnsanlığı yükseltmek yerine, kendisini bir mesih olarak konumlandırmak için dini manipülasyonu kullanır ve daha sonra yıkıcı bir savaşın gelmesini sağlar. O en yetenekli, en becerikli ve en güçlü karakterdir, ancak aynı zamanda evrenin dengesini yeniden kurmak yerine bozacak kişidir.

Filmin açılış sekansında Arrakis gezegeni ve çöllerinin ürettiği baharat havada uçuşurken geniş açılarla gezegen tanıtılmaktadır. Birbiri ardına gelen geniş açılar ile gezegen ve onun kaynaklarından faydalanan Harkonnenler gösterilmektedir. Bu çekimler ile seyirciye

Chani (Zendaya) adlı karakterin üst sesi eşlik eder. Daha sonra baş karakter Paul'un sevgilisi olacağını öğrendiğimiz karakter bize Arrakis gezegeni ve yerli insanların içinde bulunduğu sömürülme, şiddet ve zalimce yönetilme durumlarını aktarmaktadır. İmparatorluk emri ile Arrakis yönetiminden alınan Harkonneler'in gezegenden ayrılışı gösterilirken, açılış sekansı Chani'nin sanki seyirciye sorar gibi sorduğu bir soru ile son bulur:

Chani: Bir sonraki baskıcı yöneticimiz kim olacak?

Devam sekansı, seyirciye ve bu soruya bir cevap gibi Paul Atreides'in gelecek görüşleri görmekte olan yarı uykulu yarı uyanık hali ile başlamaktadır. Yönetmenin buradaki kasıtlı sahne tercihi, baş karakter Paul'un kime ve neye dönüşeceğinin ilk ipucu olarak kabul edilmelidir.

Paul, Atreides Hanedanı'nın varisi olarak aristokratik bir sorumlulukla dünyaya gelmiştir. Ancak sıradan bir lider adayı olmanın ötesinde, annesi Leydi Jessica'nın (Rebecca Ferguson) üyesi olduğu Bene Gesserit Rahibeler Kardeşliği'nin bir ürünü olarak doğüstü yeteneklere sahip bir bireydir. Bene Gesserit tarikatı, binlerce yıldır genetik manipülasyon yoluyla "Kwisatz Haderach" ismini verdikleri seçilmiş kişiyi yaratmayı amaçlamaktadır. Paul, bu kehanetin odağı olarak görülür. Ancak bu seçilmişlik, ona yalnızca kahramanlık değil, aynı zamanda yıkıcı bir gücün potansiyel taşıyıcısı olma kaderini yükler. Paul, kendisi için çizilen kader çizgisine ve içine doğduğu şartlara, kendisinin yer aldığı ilk sekanstan itibaren şüphe ve tereddüt ile yaklaşmaktadır.

Paul: Ya o ben değilsem baba? Atreides Hanedanı'nın geleceği.

Leto: Liderliği istemediğimi bende babama söylemiştim. Pilot olmak isterdim.

(...)

Leto: Deden bana şöyle söylemişti: "Büyük bir adam liderlik peşinde koşmaz, lidere ihtiyaç duyulur ve büyük bir lider o çağrıya cevap verendir". Bu çağrıya cevabın hayır olamazsa bile olmanı istediğim tek şey olmaya devam edeceksin, benim oğlum. Ben liderliğe doğru giden yolumu buldum. Belki sen de bulacaksın.

Literatürde tarif edilen klasik kurgusal kahraman anlatılarının birçoğu Paul'un anlatısı ile ortaklıklar taşımaktadır. Campbell'in kahramanın yolculuğuna benzer biçimde, Paul'un Atreides Hanedanı'na ait Caladan gezegeninden ayrılması, Arrakis'in yerli halkı Fremeni kültürüne girmesi ve imparator olmak için geri dönmesi yüzeyde kahramanın yolculuğu ile paralel biçimde ilerlemektedir. Tarih ve edebiyattaki çoğu kahraman gibi Paul da erkektir ve temsil ettiği kültürün erkeklikle ilgili birçok basmakalıp özelliğini sergiler. Paul'u karmaşık bir

kahraman yapan şeylerden biri, bazen arketipik kahraman ve geleneksel erkeklikle çok uyumlu olması, ancak çoğu zaman kalıpların dışına çıkmasıdır.

Paul'ün geleneksel erkeklik idealini yerine getirmesinin en belirgin yolu yetenekli bir savaşçı olmak ve bunu güç ve liderlik kazanmak için kullanmaktır. Yakın dövüş silahları ve kalkanlarla nasıl savaşılacağını öğrenir. Ayrıca annesinden Bene Gesserit Rahibeleri'nin silahsız dövüş tekniklerini de içeren 'tuhaf yöntemini' öğrenir. Annesinden aldığı eğitimler Paul'u doğumundan itibaren arketipik kahramanın dışına çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Paul'un babası Dük Leto Atrides (Oscar Isaac) ile olan diyaloguna benzer biçimde, silah eğitmeni Gurney Halleck (Josh Brolin) ile silah eğitimleri sırasında olan şu diyalogu da Paul'ün yolunun arketipik bir kahramana değil karanlık bir kahramanlığa ilerleyeceğinin ipuçlarını göstermektedir:

Paul: Bugün havamda değilim.

(...)

Gurney: Bu eğitimin, havanda olman ile alakası ne? Havan ne durumda olursa olsun ihtiyaç duyulduğunda savaşırısın. Şimdi savaş!

(...)

Gurney: Havanı yakaladın bakıyorum!

Eğitim karşılaşması sahnesi ile Paul, ailesinin nasıl bir tuzağın içine sürüklendiğini daha iyi kavrar. Ancak bu durum karşısında hazırlıklı değildir ve devam eden olaylar serisi ve Paul'a ait gelecek görüleri ile şüpheleri gerçeğe dönüşecek ve Paul'un kahramanın karanlık yüzüne dönmesine zemin hazırlayacaktır.

Filmin ilk yarısı, Paul'un bu kehanet yükü ile boğuşmasını göstermektedir. Filmin devam sekansı olan Hanedan'ın Arrakis'e varışı ve Paul'un "Lisan-al Gaib" tezahüratları ile karşılaşması yerleştirilen kehanetlerin boyutunu gözler önüne sermektedir. Bene Gesseritler'in Fremen halkına yerleştirdiği bu kehanete göre dış dünyadan bir mesih gelecek ve onlara kurtuluşu getirecektir. Fremenlerin, dış güçlerin sömürsüne karşı direnişi için bir sembole ihtiyaçları vardır ve Paul, bu role mükemmel bir şekilde uyacaktır. Ancak film, Paul'un bu rolü benimsemesinin ardındaki etik ikilemleri öne çıkarmaktadır. Fremenlerin inancına benzer biçimde, annesinin verdiği eğitimin ve telkinlerinde etkisi ile Paul'un rüyaları ve gelecek görüleri, onun gelecekte bir "cihad"ın (dinsel savaş) lideri olacağını öngörmektedir. Ancak bu savaş, yalnızca kurtuluşu değil, aynı zamanda galaksiyi yıkıma sürükleyebilecek devasa bir

çatışmayı da beraberinde getirecektir. Paul'un gelecek görüşleri, bir kurtarıcıdan ziyade bir fatih olarak kendisine dair karanlık bir olasılığı ortaya koyar.

Liet Kynes: Senin çöl kıyafetini kontrol edelim. Daha önce bunlardan giydin mi?

Paul: Hayır, bu ilk defa giydim.

Liet Kynes: Çöl botların bileklerinden doğru bağlanmış. Kim öğretti bunu sana?

Paul: Doğru şekli bu gibi göründü.

Liet Kynes: (Fremen dilinde) Çölün yollarını, onun içine doğmuş gibi bilecek.

Paul: Sen Fremen misin?

Liet Kynes: Hayır, ancak onların topluluklarına ve köyelerine kabul edildim.

Paul'un Liet Kynes ile olan diyalogu bize onun, bu yerleştirilen kehanetleri kullanmaya meyilli olduğunu ve zamanı geldiğinde manipülasyondan kaçınmayacağını göstermektedir. Birçok devam sahnesi ile Paul'un taşıdığı düşünülen yerli halkın mesih alametleri gösterilmektedir. Paul bir kurtarıcının aksine, Bene Gesseritler tarafından yerleştirilen bu hurafe mesihlik işaretlerini kendi lehine manipülatif bir biçimde kullanmaya ve taşımaya başlamaktadır. Film boyunca Paul'un gücü, yalnızca fiziksel bir liderlik değil, aynı zamanda manipülasyon ve zorbalık potansiyelini de içerir. Annesinin ona öğrettiği Bene Gesserit teknikleri ve "Ses" kullanımı, insanların iradelerini kontrol etmesine olanak tanır. Bu, onun giderek insanüstü bir varlık olarak algılanmasına yol açar.

Paul'un hikâyesi, geleneksel kahramanlık mitoslarından beslenmekle birlikte, bu mitosları sorgular. Bununla birlikte, Paul'ün kahraman arketipine tamamen uymadığı birkaç önemli yol vardır. Birincisi, annesinden önemli ölçüde destek ve rehberlik alır. Leydi Jessica'nın Paul'ün macerasına neredeyse her adımda aktif olarak katıldığı görülmektedir. Jessica Paul'un insanlık sınavına sokulmasına ve Muhterem Rahibe Mohiam ile tartışmasına ortam hazırlamaktadır. Ayrıca Paul'un Fremenlerin kurtarıcı figürü olarak görülmesinin önünün açılmasına yardımcı olur ve onu Arrakis'te Bene Gesserit Yolu'nda eğitmeye devam eder. Böylece anne ve oğul Fremenleri Bene Gesserit savaş tarzında eğitecek ve Harkonnen kuvvetlerine karşı koyabileceklerdir. Leydi Jessica sadece bir arka plan karakteri değil, Paul'un hikayesini yönlendirmeye yardımcı olan tam bir güç odağıdır.

Filmin ilk kırılma sahnelerinden biri olan Harkonnenler'in saldırısı ardından, Atrides Hanedanı liderleri Leto'yu ve Arrakis yönetimini kaybeder. Yıkılan aristokratik aile yönetimi Paul'un geçireceği ilk büyük dönüşüme zemin hazırlamaktadır. Bu saldırıdan kaçmaya çalışan Paul ve annesi Leydi Jessica Harkonnenler'den saklanmak için Arrakis çöllerine sığınır.

Çölün derinliklerinde annesi ile kum fırtınalarının geçmesini bekledikleri çadırlarında Paul'un ilk detaylı gelecek görülerine tanıklık ederiz. Savaş ve yıkım dolu görüntüler ile Paul en net endişe kırılmasını geçirmektedir.

Paul: Gelecek bu işte. Yaklaşıyor.

(...)

Paul: Bastırılmaz bir alev gibi Kutsal Savaş tüm evrene yayılıyor.

Leydi Jessica: Paul korktuğunu görebiliyorum. Lütfen neyden korktuğunu anlat bana.

Paul: Lütfen birisi bana yardım etsin.

(...)

Yaklaşıyor. Kutsal savaşın bastırılmaz bir alev gibi yayıldığını görebiliyorum. Babamın adına Atreides bayrağını dalgalandıran bir savaşçı dini. Babamın kafatasının tapınağında ibadet eden fanatik lejyonlar. Benim adıma bir savaş. Herkes benim adıma haykırıyor.

Leydi Jessica: Sen babanın oğlusun. Sen benim oğlumsun. Sen Dük Paul Atreides'sin. Kim olduğunu biliyorsun.

Paul: Çek ellerini üzerimden. Bunu bana sen yaptın. Siz Bene Gesseritler, beni bir ucubeye çevirdiniz.

Cihat, Paul'un Fremenlerin mesihliğini üstlenmesinin ve güçlerini birleştirmek için dini kasıtlı olarak bir araç olarak kullanmasının kaçınılmaz bir sonucu olarak sunulmaktadır. Film, Paul ve Fremenler aracılığıyla dinin insanların inanç ve davranışlarını şekillendirmedeki inanılmaz yeteneğini vurgularken, aynı zamanda yıkıcı yönünü ve kontrol altında tutmanın zorluğunu da göstermektedir. Geçirdiği bu zihinsel kırılma ile Paul'un değişimleri devam eder. Özellikle Paul'un Arrakis çölünde hayatta kalma mücadelesi sırasında hem fiziksel hem de zihinsel olarak sertleşmesi gerçekleşmektedir. Arrakis'in kendisi, Paul'un dönüşümünde önemli bir metafor olarak işlev görmektedir. Çöl onun için yalnızca fiziksel bir zorluk değil, aynı zamanda ruhsal bir sınavdır.

Paul ve annesi Leydi Jessica, çölden kurtulmalarının ardından yeni sığınma bölgelerinde Harkonnenler tarafından ikinci bir saldırıya uğrarlar. Zor da olsa bu saldırıdan kurtulur ve yeniden çöle ve kum fırtınalarının içine sığınır. Çölden kurtulup Fremenler ile karşılaştıklarında yolculukları nihai sona doğru yaklaşmaktadır. Daha önce aldığı eğitimler Paul'u bu karşılaşmada yaşanacak olan Fremen adamı Jamis ile ölümüne teke tek dövüşe

hazırlamıştır. Kazanacağı zafer onun kabileye başarılı bir şekilde kabulünü başlatacaktır. Çünkü gelecek görüşlerinde arkadaşı olarak gördüğü Jamis ile ölümüne dövüşmek zorundadır. Dövüş sırasında Paul, Jamis'i öldürmek konusunda tereddüt etmektedir. Her yakaladığı öldürme fırsatını değerlendirmeden dövüşmeye devam etmektedir.

Paul: Pes ediyor musun?

(...)

Stilgar: Çocuk bizim kurallarımızı bilmiyor. Buradaki dövüşlerde pes etmek yoktur. Ölüm tek sonuçtur.

(...)

Stilgar: Onu öldürmeyerek Jamis ile oynuyor mu?

Leydi Jessica: Hayır. Paul daha önce kimseyi öldürmedi.

(...)

Gelecek görüşleri üst sesi: Kwisatz Haderach. Tırman. Yüksel.

Bu düello, onun masumiyetini kaybettiği ve bir lider olarak sorumluluklarının ağırlığını altında psikolojik olarak ezilmeye başladığı andır. Fremeni liderlerinden biri olan Stilgar (Javier Bardem) ile ittifak kurması ve Jamis ile yaptığı ölümcül düello, Paul'un daha karanlık bir yola girdiğinin en önemli göstergesidir. Sahnenin devamında annesi Paul'u gezegenden kaçırmaya çalışsa da Paul artık kaderini kabul eder ve Arrakis'te kalıp babasının başlattığı işi bitireceğini ilan eder. Paul artık dönüşümünü tamamlamış ve film boyunca endişe ettiği ve kaçınmak istediği karanlık geleceği kabul etmiştir.

Paul: Hayır, imparator bizi buraya gönderdi. Babam buraya baharat için ya da zenginlik için gelmedi. Sizin insanlarımızın gücüne inandığı için geldi. Benim yolum çöle gidiyor. Görebiliyorum. Bizi kabul ederseniz sizinle geleceğiz.

Paul sınırlı tercih şansı olan bir kahramandır. Çünkü önceden belirlenmiş bir yola mecbur bırakılmıştır. Dikkatli bakıldığında aslında ne kadar az seçeneği olduğu görülmektedir. Bene Gesserit üreme programı ile doğması, aldığı eğitimler ve misyonerlik çalışmaları Paul'u sadece Kwisatz Haderach değil, tam bir Mesih figürü olmaya hazırlamaktadır. Bilincinin gelecek görüşleri tarafından istila edilmesi ve Arrakis halkının ona bir tür kurtarıcı olarak saygı göstermesi için hazırlanmıştır. Erkek bir Bene Gesserit olma kaderini gerçekleştirecektir. Önsesisi onu bir süper insana dönüştürür ancak bu, kaçamayacağı bir lanete dönüşmektedir. Bu

nedenle, Paul ne kendi yolculuğunun ne de kendi yeteneklerinin kontrolünde değildir. Zihnini ve bedenini eğitmek ve ailesinin onun için beslediği umutları gerçekleştirmek için gösterdiği tüm çabalar, onu kontrol edilemez bir cihata sonuçlanacağını öngördüğü bir yolculuğa daha da kilitlemeye hizmet etmektedir. Paul, bu felaketi tek başına önleyebileceğine inanma hatasına düşecek ve kendisini diğer insanların kararları ve arzuları tarafından tetiklenen sonuçların yolunda sürüklenirken bulacaktır. Haklı olduklarına inanan diğer kahramanların aksine Paul, sonunda yanılabilir olduğunu ve bir lider olarak eylemlerinin sonuçlarını kontrol edemeyeceğini anlayan bir kahramana dönüşecektir. Bu bağlamda film, Paul'un karanlık bir kahramana dönüşümünün zeminini başarılı bir şekilde hazırlamaktadır.

Sonuç

Kahramanlık tartışmaları, birey ve sosyal düzen arasındaki ilişki, tarihin nedeni, insan davranışının yeri ve kültürel anlamın oluşumu hakkındaki temel sosyolojik sorularla ilgilidir. Geniş bir literatür yazınına sahip kahramanlık anlatıları, toplumun çeşitli düzeylerinde kahramanlığın oluşumunu aydınlatmakta ve böylece kahramanlığın çok boyutlu özelliklerine ortaya koymaktadır.

Frisk'in (2019) sunduğu literatür çerçevesinde kurgusal kahraman hikayelerinin incelenmesi genel olarak söylemlerin iç ve dış yapılarına odaklanmaktadır. Bu alana yön veren çalışmalar, kahramanı anlatısal bir fenomen olarak ele almaktadırlar. Bu çalışmalar folklorun tipik yapılarına, mitlere ve kahramanlarla ilgili dini metinlere kültürler arası karşılaştırmalar yoluyla dikkat çekerek, kahramanlığın kültürel boyutuna dair yeni bir kapı açmıştır. Kurgu ve popüler kültürdeki kahramanların incelenmesi, anlatılarının birey ve toplum arasındaki karşılaşmalarla nasıl bağlantılı olduğunu ortaya koymaktadır. Bunun yanı sıra kahramanın bir tür mitolojik varlık veya eşsiz yetenek, karizma ve irade sahibi bir kişi olarak kavranmasının zamanla yerini daha az kahramanca anlatılara bıraktığı anlaşılmaktadır.

Araştırmacılar genellikle kahramanlığı olumlu ya da topluma faydalı bir fenomen olarak kavramsallaştırmaktadırlar. Ancak kahramanın karanlık tarafı ve kahramana tapınmanın yıkıcı tarafı çoğunlukla göz ardı edilmektedir. Diğer tüm sosyal olgularda olduğu gibi, kahraman figürler tarafından gerçekleştirilen eylemler çoğu zaman arzu edilen bir durum olmamakla birlikte bu eylemlerin doğurduğu ikincil ve istenmeyen sonuçlar görmezden gelinmektedir. Kahramana tapınma ve kahramanca olduğu tarif edilen eylemlerin araştırılması kahramanın karanlık tarafını ortaya koymakta fayda sağlayacaktır.

Filmde arketipik bir kahraman görünümünde olan Paul, kahramanının çok yönlü doğası ile görmezden gelinen kahramanın karanlık tarafına bir bakış sunmaktadır. Film, bulmayı

beklediğimiz kahramana değil, onun görmezden gelinen taraflarına ışık tutmaktadır. Paul bir dükün varisi olmak üzere yetiştirilmiş ve eğitilmiştir ama aynı zamanda özel önsezi güçlerine sahip bir Bene Gesserit'tir. Cesur ve güçlü bir savaşçı olmak gibi geleneksel erkeklik özelliklerini bünyesinde barındırır ama aynı zamanda Bene Gesserit Yolu'nu ve ruhunun feminen yanını da benimsemektedir. Çeşitli arketipik yoldaş imkanları olmasına rağmen kahramanın yolculuğunu yanında annesiyle birlikte gerçekleştirmektedir. Daha da önemlisi tüm özel yeteneklerine rağmen, bunları tam olarak kontrol edemeyen ve öngördüğü yıkıcı geleceği engelleyemeyen bir kahramandır. Paul, iyi adamın da yanlış yapabileceğini göstermektedir. Film, kahramanlığın cinsiyetlendirilmiş kalıpları, modernitede ile gelen kahramanlığın olası aşınması ve kahramanın karanlık tarafı gibi geniş kapsamlı temaların araştırılması ve bu temalara bir ayna olması bakımından geniş bir yelpaze sunmaktadır.

Kaynaklar

- Abrams, M. H. (1999). *A Glossary of Literary Terms*. Harcourt B. College Publishers.
- Aristoteles. (2005). *Poietika (Şiir Sanatı Üzerine)*, (N. Kalaycı, Çev.). Bilim ve Sanat.
- Best, J. (2011). *Everyone's a Winner: Life in Our Congratulatory Culture*. University of California Press.
- Bowra, C.M. (1952). *Heroic Poetry*, Macmillan & Co. Ltd.
- Campbell, J. (2013). *Kahramanın Sonsuz Yolculuğu*, (S. Gürses. Çev.). Kabalcı.
- Carlyle, T. (2004). *Kahramanlar*. (B.Tanç, Çev.) Ötüken Yayınları.
- Cuddon, J. A. (1998). *The Penguin Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. Penguin Books.
- Edelstein, A. (1996) *Everybody is Sitting on the Curb: How and Why America's Heroes Disappeared*. Praeger.
- Erdoğan, E., & Uyan-Semerci, P. (2021). *Toplumsal araştırma yöntemleri için bir rehber: Gereklilikler, sınırlılıklar ve incelikler*. İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Friedsam H.J. (1954). Bureaucrats as heroes. *Social Forces* 32(3): 269–274.
- Frisk, K. (2019). What Makes a Hero? Theorising the Social Structuring of Heroism, *Sociology* 2019, Vol. 53(1) 87–103.
- Frye, N. (1971) *Anatomy of criticism; four essays*, Princeton.
- Giesen, B. (2004). *Triumph and Trauma*. Paradigm Publishers.
- Giraud, R. (1957). *The Unheroic Hero in the Novels of Stendhal, Balzac, and Flaubert*. Rutgers University Press.

- Hirst, H. (2021). *Georgette Heyer, History and Historical Fiction: Georgette Heyer and redefining the Gothic romance*. UCL Press.
- Kennedy, K. (2022). *Frank Herbert's Dune: A Critical Companion*. Springer Nature.
- Mosse, G.L. (1991). *Fallen Soldiers: Reshaping the Memory of the World Wars*. Oxford University Press.
- Quinn, E. (2006). *A Dictionary of Literary and Thematic Terms*. Infobase Publishing.
- Page-Morrell, J. (2011). *Bullies, Bastards & Bitches: How to Write Bad Guys of Fiction*, FW Media.
- Raglan, L. (1949). *The Hero: A Study in Tradition, Myth and Drama*. Watts.
- Rank, O. (1914) *The Myth of the Birth of the Hero: A Psychological Interpretation of Mythology*. The Journal of Nervous And Mental Disease Publishing Company.
- Schwartz, B. (2008). *Abraham Lincoln in the Post-Heroic Era: History and Memory in Late Twentieth-Century America*. University of Chicago Press.
- Stevick, P. (1988), *Roman Teorisi*. (S. Kantarcıoğlu, Çev.). Gazi Üniversitesi Yayınları.
- Tecimer, Ö. (2005). *Sinema Modern Mitoloji*. Plan B Yayıncılık.
- Thorslev, P. L. Jr. (1962). *The Byronic Hero: Types and Prototypes*. University of Minnesota
- Weber, M (1978 [1921]). *Economy and Society: An Outline of Interpretive Sociology*. University of California Press.
- Welsh, A. (1992) *The Hero of the Waverley Novels with New Essays on Scott*. Princeton: Princeton University Press.
- Ziolkowski, T. (2004). *Hesitant Heroes: Private Inhibition, Cultural Crisis*. Cornell University Press.